

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Păcate naționale.

Atentatul deputatului Dr. Alex. Vaida-Voevod împotriva poetului Octavian Goga.

Celebrul atentat al d-lui Dr. Alex. Vaida-Voevod împotriva poetului Octavian Goga are un substrat politic, cultural și social, care merită să fie analizat și fixat într'o revistă ce urmărește evoluția noastră națională. De aceea îl vom prezintă în lumina lui adevărată, ca cetitorul nepreocupat să-și poată face o idee clară despre atmosfera culturală în care s'a născut și despre importanța ce o are pentru caracterizarea moravurilor noastre politice și sociale.

Vom stabili, deci, mai întâiu geneza acestui atentat, schițând într'o ochire fugitivă faptele întâmplare.

Politica activistă din ultimul deceniu a aruncat la suprafața vieții noastre publice un mănunchiu de oameni, dintre cari abia unul-doi au reușit să înțeleagă că politica de gravamine în parlament și retorismul sentimental acasă nu pot fi singurele principii ale politicii noastre naționale. Cei puțini cari au simțit direcția greșită a acestei politici au fost, însă, prea slabi pentru a o putea schimba, căci majoritatea tovarășilor lor de luptă erau incapabili de o concepție superioară și prea rutinați în practica acestei activități politice, ieftine și sterpe.

Dar ceea ce n'au putut face politicienii oficiali, a făcut legea evoluției, care în puterea principiului de selecțiune a valorilor și de primenire, a provocat o criză a politicii activiste retorice. Elementele, de cari aveă lipsă pentru a dărâma direcția ei greșită, le-a găsit în generația tânără, nemulțumită cu conducătorii și îndrumătorii vieții noastre

politice. Nemulțumirea tinerilor a izbucnit după înfrângerea dela ultimele alegeri dietale, care pretindeă o explicare: Glasul nemulțumiților ce s'auziă din coloanele ziarului „Tribuna“ din Arad, deși la început eră destul de blăjin, a tulburat opinia publică și a supărat pe conducătorii oficiali, obișnuiți a atribui toate mizeriile naționale asupritorilor Unguri. Mai ales articolele poetului O. Goga, scrise cu îndrăzneală și cu temperament, au indignat pe mulți „fruntași“.

Tot pe vremea alegerilor vicarul din Oradea-mare, Vasile Mangra, a trecut pe față în tabăra guvernamentală, iar foștii lui prietini dela „Tribuna“, d-nii Ion Slavici și Eugen Brote mărturiseau o politică de împăcare cu Ungurii. Toți trei au fost decapitați politicește de generația tânără în însași „Tribuna“ din Arad, ai cărei întemeietori și susținători erau. Generația tânără pornise deci deodată lupta împotriva transfulgilor și împotriva politicii oficiale neputincioase a comitetului național.

Comitetul național, în loc să caute a câștiga pe partea sa elementele tinere, chemându-le la muncă rodnică, a săvârșit o mare greșală, ascultând de intrigile mărunte ale câtorva fruntași din Arad, cari râvneau să ajungă stăpânitorii aceluși ținut. Intriga acestor din urmă a fost țesută cu multă dibăcie și cu multe aparențe de adevăr. Mai întâiu au aranjat o adunare de protestare în Arad împotriva ziarului „Tribuna“. Pe urmă au reușit să determine pe membrii comitetului național să aducă, la sfârșitul anului 1910,

nefericita hotărîre de a distruge „Tribuna“, înființând un al doilea ziar în Arad „Românul“, pus sub direcția domnului Vasile Goldiș, capul răutăților. În aceeaș ședință comitetul național a primit unanim demisia d-lui Octavian Goga, care a îndrăznit să facă în „Tribuna“ critica activității politice a comitetului. Aceste două greșeli sunt adevăratele cauze ale anarhiei din zilele noastre.

Comitetul național motivă distrugerea ziarului „Tribuna“ cu acuze grave: tradarea națională și intenția ei ascunsă de a sparge solidaritatea partidului național, ca pe ruinele acestui partid, oamenii lui Mangra să înșghebe un nou partid guvernamental. Așa cum a pus comitetul național chestiunea, lupta împotriva ziarului „Tribuna“ eră pe deplin îndreptățită, căci naționalismul nostru radical, cu un trecut istoric, eră amenințat de naționalismul oportunista, reprezentat în toate vremurile numai de oamenii fără conștiință. Oportunismul politic pentru poporul nostru, care vedește înclinări de adaptare și asimilare, înseamnă o moarte națională sigură, de aceea desființarea lui prin orice mijloace e cerută de rațiunea existenței noastre naționale.

Dacă intenția ascunsă a „Tribunei“ s'ar fi putut dovedi, hotărîrea comitetului național de a salva principiul intransigenței politice și de a feri sufletul poporului nostru de o speculă politică dezastruoasă, trebuia apărută de orice Român cinstit și conștient de pericolul ce amenință.

Dar tradarea „Tribunei“ n'a putut fi dovedită, deoarece eră o simplă bănuială, inventată și pusă în circulație de ariviștii din Arad, în frunte cu d-l Vasile Goldiș, care a fost zeci de ani tovarăș de arme și prietin intim cu vechii tribuniști, împotriva cărora se ridicase. Cele mai grele dovezi pentru tradaere — cum a fost de pildă articolul unguresc din „Tribuna“, în care se făceau temeneli conțelului Tisza — s'au și spart în capul d-sale. Avem credința că, pe vremuri, ei împreună, călăuziți poate de intenții curate, vor fi țesut planuri pentru o politică guvernamentală, după cum a încercat să o facă și alții, îndemnați de principiul unei politici practice și roditoare. Dar n'au reușit nici tribuniștii

și n'a reușit nici ceilalți să o întrupeze, deoarece principiul radicalismului național și al izolării politice-sociale e înrădăcinat în sufletul poporului nostru de veacuri.

În anumite împrejurări alături de naționalismul radical s'ar putea admite și naționalismul oportunista, ca o armă de luptă. Dar pentru a face o politică de duplicitate, călăuzită de conștiința superioară a intereselor noastre naționale, noi ar trebui să fim mai maturi, iar Ungurii mai naivi.

Comitetul național, prin organul său oficial „Românul“, condus de tribunistul disident d-l Vasile Goldiș, a mai săvârșit și altă greșală. Neputând dovedi prin fapte indiscutabile intențiile de tradaere ale proprietarilor „Tribunei“, a început să întrebuițeze nemulțumirile generației tinere ca dovezi împotriva „Tribunei“. Generația tânără, care distrusese pe transfugi și care cerea dela comitetul național o activitate mai intensă, mai pronunțată națională și mai radicală chiar, s'a pomenit dintr'odată în tovarășia trădătorilor. Scriitorii generației tinere, văzând că tradaerea „Tribunei“ se dovedește cu articolele lor, au simțit imediat că tradaerea e o simplă mistificare a publicului. S'au grupat deci mai strâns în jurul ziarului osândit la moarte de comitetul național, au arătat că tradaerea lui nu e dovedită prin nimic și în acelaș timp au urmat cu criticile la adresa frunțașilor politici. Discuția a început, pe urmă, să fie tot mai violentă și să decadă la personalități, mai ales din partea „Românului“. Lupta dintre cele două ziare s'a răspândit ca pecinginea în toate părțile, învrășmășind și desbinând lumea românească în două tabere. Frunțașii noștri au reușit, deci, în numele solidarității naționale și a disciplinei de partid să spargă solidaritatea națională și să slăbească disciplina de partid. Acesta e rezultatul pozitiv obținut, în ultimul an, de politica națională, condusă de retorismul sentimental.

Această desbinare a lumii românești în două tabere, a și fost necesară pentru deslegarea crizei politice, provocate de însași activitatea retorică. Numai în focul de purificare al acestei crize se putea desgoli adevărata valoare sufletească a unora dintre frunțașii noștri politici.

Desfășurarea conflictului dintre comitetul național și „Tribuna“ a scos la suprafață întreaga micimea sufletească a unora dintre acești frunțași.

Cei dela „Românul“, văzând că nu reușesc să poarte războiul cu scriitorii dela „Tribuna“, s'au gândit la alte arme. Cel mai primejdios apărător al „Tribunei“ eră d-l Goga, prin urmare focul trebuia concentrat asupra lui. S'a făcut planul de luptă și s'au împărțit rolurile. Mai întâiu nădrăvanul Aurel C. Popovici, a analizat poeziile d-lui Goga și cu mintea lui aprinsă a dovedit că în ele se ascunde preludiul trădării din articolele d-sale politice. În acelaș timp redacția „Românului“ pregăteă pe cetitori, prin articole zilnice, că „poetul pătimirii noastre“ cochetează cu Ungurii și e înrudit sufletește cu trădătorii. În sfârșit, în preajma Crăciunului, a apărut în fruntea „Românului“ celebrul articol al d-lui Dr. Alex. Vaida-Voevod, în care se scriă negru pe alb că Goga e un trădător.

Va să zică organul comitetului național a căzut așa de adânc, încât nu s'a sfiit să încerce a jertfi pe altarul calumniei personalitatea distinsă și cinstea personală a poetului, numai ca să poată triumfă asupra „Tribunei“.

Poetul Goga a fost acuzat că, pe la spatele comitetului național, în preajma alegerilor din 1910, și-a oferit serviciile fostului ministru Kristóffy, cu intenția mărturisită de-a sparge organizarea de astăzi a partidului național și a înființa un nou partid sub șefia d-sale.

D-l Goga a dat imediat o declarație, în care a spus că afirmațiunile d-lui Vaida sunt neadevărate, fiindcă de când e pe lume n'a avut nici o singură convorbire politică cu nici un bărbat politic maghiar. A declarat totodată că în caz când cineva ar putea dovedi contrarul e gata să se retragă din viața publică, să demisioneze din funcțiunile ce ocupă și să părăsească țara.

În acelaș timp a primit juriul propus de d-l Vaida pentru constatarea adevărului. Pe urmă, însoțit de doi martori, s'a înfățișat la fostul ministru Kristóffy în Budapesta, care a declarat că nu-l cunoaște și că n'a vorbit niciodată cu dânsul. I-a dat un act în regulă, care a fost prezentat juriului. Dar juriul a

trecut și peste declarația d-lui Goga și peste actul original dat de Kristóffy, în care se desmințeau afirmațiunile d-lui Vaida, și n'a vrut să declare pe d-l Goga nevinovat, din cauza unor greșeli de formă.¹⁾

D-l Goga rămâne, însă, nevinovat pentru orice om cinstit și cu scaun la cap. Comitetul național prin d-l Popovici, Vaida etc. a reușit să întunece numele lui numai în fața oamenilor preocupați și accesibili calumniilor.

Lupta disperată a comitetului național pentru a-și salvă o hotărâre nechibzuită și-a ajuns apogeul în atentatul d-lui Vaida.

Iată pe scurt povestea scandalului național, care mai bine de-un an de zile înveninează și demoralizează viața noastră publică în numele solidarității naționale. Acest scandal tolerat de comitetul național, privit sub perspectiva istoriei, poate a fost necesar pentru evoluția noastră politică, căci desigur deodată cu încetarea lui vor dispărea din viața publică și oamenii cari l-au înscenat. Și asta va însemnă, fără îndoială, un progres.

*

Din acest atentat se pot trage și câteva învățături prețioase. Mai întâiu asupra valorii morale ca om a d-lui Vaida. Întrebăm: Ce fel de om poate fi numit d-l Dr. Al. Vaida-Voevod, care știe de un an și jumătate de tradarea d-lui Goga și tace? Mai mult: îi girează polițe pentru a-l liberă din temniță, îl admiră, îi păstrează cea mai intimă prietenie și luptă, purtându-l în triumf, pentru a ajunge deputat național în cameră. Iar peste un an și jumătate, când îi vine bine, fără nici o muștrare de conștiință, își câștigă niște scrisori și fără să cerceteze, dacă informațiile și acuzele lui sunt întemeiate sau nu, se aruncă asupra fostului său prietin, pentru a-l lovi în ce are un om mai scump: în cinstea personală. Credem că la alt popor, autorul unui asemenea atentat ar fi scos din circulație în 24 de ceasuri.

Atitudinea juriului de asemenea e caracteristică. Jertfirea adevărului de dragul formelor, cum s'a întâmplat în acest caz, e

¹⁾ Asupra incidentului Vaida-Goga se va publică în curând o broșură, în care se vor descrie amănunțit cele petrecute. Publicul va vedea toate apucăturile advocătești de cari s'au folosit adversarii pentru a compromite pe d-l Goga.

poate cea mai nimerită dovadă pentru a zugrăvi spoiala culturii sufletești și labirintul minții cărturării dela noi. Așa suntem mai toți: lipsiți de simțul dreptății și de curajul opiniei, streini de o judecată clară și niște robi ai formelor goale și seci. Asemenea intelectuali n'ar prea avea dreptul a se numi îndrumători ai poporului, fiindcă de fapt în cele mai multe cazuri nu-l îndrumă, ci-l încurcă și-l opăcesc în înaintarea lui firească.

Dacă totuși se observă în sânul poporului nostru o evoluție, asta e a se atribui energiei lui de viață și vremii care-l mână înainte.

În această putere de viață a poporului nostru ne și punem toată nădejdea. Ea va suportă ușor criza prin care trece sufletul cărturării, va vindeca toate ranele deschise și toate durerile primenirii și, reîntinerită și călăuzită de alți oameni mai conștienți de chemarea lor, va izbuti să creeze poporului românesc soarta ce o merită.

Ideea primenirii sufletești a societății noastre va trăi și va aduce roade, iar d-l Vaida și soții, după ce vor fi îngropați de propriile lor păcate, vor rămâne celebri numai prin faptul că au atentat la cinstea poetului Goga.

Redacția.

Cântec de primăvară.

Vii să-mi bați iar în fereastă
Tânăr soare auriu,
Și zăpada de pe coastă
Fuge ca argintul viu.

Saltă gureșe șuvoaie
Spumegate și zglobii,
Cântă cinteze 'n zăvoaie
Și 'n văzduhuri ciocârliei!

Ca zăpada care piere
După veacul iernei greu,
Piei și tu de-acum, durere,
Iarna sufletului meu!

Albe la fereastră două
Crengi de măr mi-au înflorit:
Vino, primăvară nouă,
Vreau să uit c'am suferit...

St. O. Iosif.

Cântec străin.

Nu veniți când umbra crește
Înspre zarea ce se pierde,
Când amurgul veștejește
Cerul stânjeniu și verde,

Căci pe ceruri când ies stele,
L'al meu suflet ce mă doare
Amintiri vin, ca gazele
Ce beau seara la izvoare...

Alice Călugăru.

Un moft.

Pe domnișoara Lizica am cunoscut-o la o serată...

N'avea nimic mai deosebit în față... Îmi păru chiar o figură de rând... Doar părul ei înfoiat peste măsură, îi mărea din cale afară capul, deosebind-o de celelalte fete. Nici îmbrăcămintea n'o prindea așa de bine. Purta o haină trandafirie care nu armoniză deloc cu culoarea feței.

Câteva fete de vârsta ei o înconjurau, și de câteori le spuneă ceva, izbucneau cu toatele într'un răs, de multeori prea sgomotos, enervând. Un tânăr locotenent, blond, cu mustățile arcuite, încorsetat ca o femeie, se apropie de grupul tinerelor fete. Lizica îi ieși înainte. Își puse mâna stângă în șold, iar cu dreapta îl salută militărește. Ofițerul, cam încurcat, răspunse îndoindu-se din șale. Apoi, începū să-i vorbească repede ca și când l-ar fi silit cineva din urmă. Lizica se prefăcea că-l ascultă cu mare băgare de seamă. Dar când ofițerul isprăvi de vorbit și plecă, îndreptându-se în altă parte, Lizica se răsuci strengărește într'un călcăiu, și când îl văzū îndepărtându-se, îi dete o tiflă, ca și când i-ar fi zis:

„Na, prostule!“

Fetele râseră, așa de deochiat, că cei din salon, trebuiră să se uite la ele, cam mirați.

„Ia nebunata cea de Lizica! — observă o cucoană cam bătrânioară — se vede că iarăș a tașinat pe vreun cavaler... Neastâmpărata... Cum îi place să-și bată joc de tineri!“...

Cineva mă împinse și pe mine spre grupul cel vesel.

„Vă recomand pe un bun prietin!“...

Domnișoara Lizica, — după ce făcū un semn din colțul buzelor, cătră fetele cari d'abia așteptau să-și arate șiragul dinților, — vine la mine.

Înainte să-mi întindă mâna, mă măsură de jos în sus, câteva secunde. Închizându-și puțin ochii, se uită la mine așa ca și când ar fi avut aerul că mă „studiază“... mă „pătrunde“... Iar în clipa când îmi atinse mâna, d'abia își putū stăpâni râsul.

„Ce dracu a văzut?“ gândii și, crezând

că mi s'a descheiat cumva un nasture dela haină sau vestă, mă uitai în jos repede, făcând o scurtă cercetare: Eram, cât se poate de cuviincios îmbrăcat.

„Trebuie să fii mângălit cu ceva pe obraz“, tresării înspăimântat... Și cum chiar în fața mea lucia o oglindă venețiană, mă înălțai puțin ca să-mi văd chipul: Nici o pată cât de mică! Dimpotrivă eram ras și încă pudrat... Nu eram doară nebun să vin nespălat la o serată.

„Ce dracu o fi având cu mine!...“ mă întrebam nedumerit. Deodată, fără înconjur, o întrebai pe jumătate serios, pe jumătate râzând:

„Mă rog, domnișoară, de ce vă vine a râde?“

Ea rămase tăcută, îndreptând spre mine o pereche de ochi lucioși ca de căprioară, dar fără de nici o expresie.

Toate prietenele ei se porniră pe răs, și atrăgând-o cu dragoste în mijlocul lor, o dojeniră, șoptindu-i:

„Ce nebunatacă mai ești și tu, Lizică!... N'ai văzut cum s'a făsticit bietul băiat“.

A trebuit să mă retrag, încurcat, ca și când aș fi făcut cine știe ce prostie.

De atunci am mai întâlnit-o în mai multe rânduri. În totdeauna veselă și întotdeauna înconjurată de o droaie de tineri, cărora le râdea în nas ori de câteori se încercau să-i vorbească.

Mama ei — doamna Sevastia Murguleanu — îi lăsă toată libertatea. Niciodată n'o întrebă unde se duce și cu cine se întâlnește... Felul ei de a se purta cu bărbații, eră cea mai bună chezeșie pentru cinstea ei. Eră cu totul încredințată că nimeni nu putea să sucească mintea fetei. Ba chiar, în timpul din urmă, purtarea Lizicăi față de bărbați, începū s'o neliniștească pe d-na Murguleanu.

„Da bine, Lizică, pentru Dumnezeu, de ce te mochezi așa de toți tinerii!...“

— Dacă sunt așa de caraghioși, mamă!...

— Caraghioși, caraghioși... Da gândește-te că mâne, poimâne, trebuie să te măriți și tu... Fii mai miloasă față de ei“...

Lizica izbucnea într'un răs neînfrânat, fă-

când gesturi ca și când s'ar fi apărat de o atingere scârboasă.

„Eu să mă mărit?!... J a m a i s !“

Iar când servitoarea — un drac de sălișteancă — o auziă vorbind așa, alergă, răzând, la bucătărie:

„Auziți, că nu vrea să se mărite domnișoara!... Și ea moare după băieți!“...

Într'o zi, avui prilejul s'o întâlnesc singură la ea acasă. Suferea de guturai. Surprinsă de neașteptata mea venire, își ascunse repede în batista albă, roșeața nărilor iritate.

Îi vorbli de epidemiile cari bântue orașul, de teatru, de circ și de alte nimicuri. Ea nu-mi răspunde decât foarte rar, dar în schimb, strănută într'una. Tocmai când începea să lăncezească vorbirea noastră, îmi veni în cap s'o întreb:

„Ați cetit în foaie, despre otrăvirea d-nei L. B?... Se zice că s'a sinucis pentru un locotenent“...

Domnișoara Lizica își luase batista dela nas, și privindu-mă încruntată, făcū desprețuitor:

„Pentru un bărbat!... Ce proastă!... Pentru un ofițer, mai ales!! Halal!...“

— Ei las'! — glumii. — Știu eu, toate femeile se prăpădesc după ei!“...

Lizica se indignă:

„Toate femeile!... Asta-mi place!... Da cine se uită la ei!... Niște găgăuțe... Se cred

grozavi pentrucă au epoleți și pintenii! Nu-i pot suferi!... Dupăce că-s caraghioși mai umblă și după zestre... Mă rog, un mofțangiu de sublocotenent, și tot are pretenția de sute de mii de franci!... Las' că-i știu eu câte parale fac! Niște fanfaroni și rău crescuți!“...

Tocmai atunci intră domnul Murguleanu. „Auziți cum îi distinge!“ zisei arătându-i fata.

„Foarte bine!... foarte bine le face!“ aprobă bătrânul cu o voce groasă. „Tineretul din ziua de astăzi nu merită să fie tratat altfel!“...

Și încântat de fata lui, o mângăie ușor pe cap. Ea se alintă fără să se sinchisească cât de puțin că eram de față.

Găsli de cuviință să nu tulbur această duioșie de familie, plecând cât mai repede.

*

A trecut aproape un an, de când n'am mai văzut-o... Și poate că nu mi-aș mai fi amintit de ea, dacă din întâmplare n'aș fi cetit într'o gazetă, o știre, cam așa ticluită:

„Ieri dimineață, a fost găsit lepădat în gangul dela Școala de artilerie și geniu, un copil d'abiă născut, de sex feminin“.

Ancheta făcută în pripă a descoperit pe denaturata mumă. Locuște în strada Stelei, și răspunde la numele de Eliza Murguleanu, în etate numai de două zeci de ani.

1912.

Al. Cazaban.

Pace...

Acum uitarea mi-e pe drum
Și-o lume ne desparte,
Ce gând te mai îndeamn' acum
Să-mi mai trimiți o carte?...

Cu slova ta vin anii toți
Și-un zâmbet trist îmi fură,
În scrisul tău mărunț cum poți
Să 'nchizi atâta ură?...

De ce azi grija să-mi mai porți,
Când dragostea ta tace:
De nu-ți cer lacrimi bieții morți,
Au drept să-ți ceară pace...

Othmar.

Ioan cav. de Pușcariu.¹⁾

În preajma sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului s'a mutat la cele eterne veteranul Ioan cav. de Pușcariu. Vieța lui a fost o vieță petrecută în muncă necurmată și împodobită cu rezultate frumoase.

Ca descendent al unei vechi familii preoțești, — în sânul căreia îndeletnicirea cu scrisul și cu însemnările de caracter istoric devenise încă pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea un fel de tradiție familiară — Ioan Pușcariu a fost în toată vieța lui un intelectual preocupat de probleme literare și culturale, la a căror deslegare a contribuit însuș adeseori în măsură hotărâtoare.

Carierea lui administrativă și politică ni se prezintă ca una dintre cele mai bogate în peripecii, dar și în rezultate strălucite. Pe altul l-ar fi absorbit cu totul gândurile carierii administrative ori l-ar fi înghițit vârtejul schimbărilor politice, cari s'au succedat atât de repede în cei din urmă 60 de ani. Ioan Pușcariu însă a fost înzestrat cu multă putere de muncă și însemnată energie a voinții. Oricât de grele și număroase au fost îndatoririle înaltelor oficii, ce a ocupat, pe lângă îndeplinirea acestora, a reușit să găsească totdeauna căile și mijloacele potrivite spre a-și îndeplini cu cinste și datoriile față de poporul din care a ieșit, față de credința și cultura acestui popor.

În privința aceasta Pușcariu pare a fi urmat sfatul pe care i-l dăduse Șaguna într'o epistolă, în care îl laudă, că are „logică bine fundată“ și îi spune următoarele: „inteligența română întreagă din Ardeal a fost desperată la denumirea ta de comite suprem... Omul e o creatură mizerabilă, dacă nu se folosește de independența sa personală: atunci în deșert se va lupta pentru independența sa socială și civilă“. Partida contrară „identifică patriotismul cu ungarismul“. Deaceea te-a ales comite suprem, căci te-a crezut, că „ai fost însuflețit de treaba ungarismului“. „Frate, arată acestei partide greșala sa

cea colosală și deschide-i ochii, ca să știe ce e patriotismul adevărat. Astăzi vorbim înaintea Europei, nu înaintea a 5 milioane de Unguri“...

Pușcariu a lucrat întocmai. A căutat totdeauna calea patriotismului adevărat. Fără a face mult sgomot în jurul numelui său, fără a crede, că cu vorbe mari și răstite ar putea cineva să scoată lumea din țâfâni, el și-a dat totdeauna silința să înțeleagă deplin realitatea împrejurărilor politice și, edificând pe ea ca pe o temelie sigură, să facă pentru neamul său, chiar în calitate de funcționar al statului, tot binele de care eră capabil.

Simțul realității, de care eră Ioan Pușcariu povățuit în măsură mai mare decât mulți dintre contemporanii săi, se învederează între altele și din propunerea făcută de dânsul cu privire la înființarea „Asociațiunii“. Pe când alții stăruiau cu orice preț pentru o academie și nu voiau să înțeleagă, că împrejurările nu vor permite înființarea ei, Ioan Pușcariu propunea, în corespondența sa „din Țara Oltului“²⁾ numai o reuniune modestă pentru cunoașterea literaturii române și pentru cultura poporului român; membrii acesteia să se adune în tot anul odată la Brașov, apoi la Săcele, la Zărnești, la Făgăraș, la Sibiiu, la Rășinari, la Săliște, la Hațeg ș. a. m. d.; să se formeze un fond pentru o bibliotecă română, pentru un muzeu român ș. a.

Cam în cadrele acestei propuneri au rămas lucrările privitoare la înființarea și dezvoltarea „Asociațiunii“ timp de o jumătate de secol. În amurgul vieții sale octogenarul corespondent și colaborator al „Telegrafului Român“ putea să constate cu satisfacție, că dânsul nu numai a dat ideea pentru înființarea „Asociațiunii“, ci a reușit, chiar dela 1860, să indice în mod practic și realizabil scopul acestei societăți culturale.

Lucrările „Asociațiunii“ le-a urmărit totdeauna cu viu interes și le-a promovat chiar dintru început cu roadele activității sale, fiind convins, că „literatura română și cultura po-

¹⁾ Revenim asupra activității regretatului Ioan cav. de Pușcariu, despre a cărui încetare din vieță am pomenit într'o scurtă notiță dintr'un număr precedent.

²⁾ Publicată în Nr. 12 al „Tel. Rom.“ din 1860.

popului nostru cuprinde în sine supremul scop al individualității naționale“ că „ea subsumă trecutul și viitorul nostru“, după cum spuneă în disertația sa ținută cu prilejul adunării generale din Brașov 1862.¹⁾

În aceeaș disertație roagă pe toți a-i comunica date și documente privitoare la familiile nobile române și oferă „Asociațiunii“ colecția sa de documente adunate de pe la familiile din Țara Oltului și a Hațegului. Iar de încheiere îndeamnă „Asociațiunea“ a completa această colecție, zicând: „Eu bucuros iau sarcina colecțiunii asupra mea și mă oblig, încât mă iartă oficiul meu, a lucra fără preget în privința aceasta numai în folosul „Asociațiunii“ noastre. Iar pe onorata Asociațiune pentru literatura română și cultura poporului român o rog a primi acest ofert și propozițiune a mea ca un mic tribut, cu care mă aflu ei dator.“

„Domnilor și fraților! să conlucrăm cu toții până putem din toate puterile, și să nu lăsăm prilejurile binevenite de a înainta cultura și literatura noastră — să ne aducem aminte de alegoria, ce o a făcut baronul Eötvös, cu ocaziunea adunării generale a Asociațiunii transilvane pentru cunoștința patriei mai anterț în Bistrița, comparând cultura cu un munte înalt, pe care națiunile se adoperează a-l sui de toate părțile. Celce va ajunge mai întâi culmea, acela va domina muntele. Nu ne mai lipsește alta decât o voință tare și un curaj neclătit. Dați înaintel că cu noi este Dumnezeu. Să trăiască reuniunea pentru literatura română și cultura poporului român!“

Colecția de documente din 1862 și-a sporit-o în mod considerabil. Sub auspiciile „Asociațiunii“ a tipărit apoi, la 1892 și 1895, lucrarea sa istorică de căpetenie, intitulată „Date istorice privitoare la familiile nobile române“, înșirând în vol. I. aceste familii, după ținuturile, în cari locuiesc, iar în vol. II. aranjându-le în ordine alfabetică. Al III-lea volum, în care autorul aveă de gând să publice în întregime textul diplomelor nemeșesti și boerionale, câte a putut adună, a rămas nepărit. Muncă migăloasă și stăruitoare a trebuit să depună Ioan cav. de Pușcariu la

aranjarea acestor date, cuprinzând aproape la 5000 nume proprii de familii nobile române. Deaceea pune în fruntea „precuvântărei“ la vol. II. aceste cuvinte latinești: „Quos Dii odisse, lexica scribant“. Cheltue-lile, ce le-a avut cu strângerea documentelor și ostenelele cauzate de aranjarea acestor documente i-au fost răsplătite lui Pușcariu prin conștiința, că a făcut un lucru bun și folositor, scoțând la iveală un număr respectabil de nobili români și dovedind prin aceasta în mod „eclatant și meritele națiunei române pentru patria comună“.

Din tinerețe și până la adânci bătrânețe interesul pentru studiile istorice nu l-a părăsit. Începând dela broșurica, intitulată semnificativ, dar cam impropriu: „Oarele libere“ în care Pușcariu publicase câteva documente istorice scoase din arhivele Sibiiului — și până la cele mai recente discursuri cetite în „Academia Română“ — el ni se înfățișează ca un scriitor zelos al trecutului și ca un apărător al tradiției istorice.

În privința tradiției istorice Pușcariu mărturisește în discursul său de recepțiune în „Academia Română“ următorul principiu: „Ce e drept, istoriograful e dator să examineze urmele istorice cu sonda criticei celei mai severe, dar despre altă parte să nu cadă în patima scepticismului d'a dificultă cu orice preț anticitățile și tradițiunile naționale. Tradițiunea despre Negru Vodă e atât de înrădăcinată în memoria poporului nostru, încât negațiunile tuturor savanților din lume nu sunt în stare de-a le alteră sau de-a le șterge nici în vecii vecilor. Vox populi — vox Dei!“

Tot astfel a fost Pușcariu și un fervent apărător al tradiției istorice privitoare la vechimea mitropoliei române din Ardeal.

În scrierile lui Ioan Pușcariu întâmpinăm „vivacitatea inteligenței“, relevată și de Hașdeu, iar uneori câte o notă hazlie sau sarcastică în mijlocul paginilor celor mai serioase. Astfel d. e. polemizând într'un loc cu Rösler, care identifică pe Ugrinus, amintit în Țara Făgărașului la 1291 cu alt Ugrinus, fiul comitelui Barch de genere Chak amintit la 1281 în Biharia, ridiculizează sofisteria lui Rösler cu acest scurt dicton latin: „Baculus in angulo — ergo pluit“.

¹⁾ A II-a adunare generală a Asociațiunii Transilvane, pag. 133—153.

Și mai mult iasă la iveală nota hazlie în observările sale filologice. Deși lucrări de filologie n'a scris, problemele privitoare la limba și mai ales la ortografia română l-au preocupat mult. Și are o mulțime de observări aruncate în treacăt prin notițele scrierilor sale istorice sau prin foiletoanele „Telegrafului Român”. Adeseori critică „Academia Română” pentru ortografia, ce a stabilit. Pușcariu eră contra „sedilelor, cari laolaltă înfățișează limba română ca pe una din cele mai barbare” și apără pe *u* final, scriind despre el la 1895 astfel: „De când *u* final — acum mai de 15 ani — stă pe banca acuzatorilor înaintea tribunalului „Academiei Române” pentru laesa Majestate a ortografiei române și vulgul strigă mereu: răstigniți-l, răstigniți-l pe el! fără ca judecătorii lui de atâta amar de vreme să-și fi luat până acum osteneala de a-i face perchisițiunea păcatelor sale sau de a ascultă părerile experților măcar ca la cel mai simplu criminalist — gloatele nerăbdătoare au și început a-l abandonă chiar și din numele proprii, unde el figurează ca artichu contras. Așa vedem scriindu-se Popesc, Pescar etc. Acuzatorii lui *u* cari i-au și mâncat pomana pe lângă Champagnia cu vignetta ce înfățișă îngropăciunea bietului păcătos, cum pot să fie totdeodată și judecători? — Ei zic, că e mut, nu se aude, prin urmare nu există. Dar Domnia-Lor mai toți cunosc bine și ortografia franceză, unde d. e. în cuvântul *vous* nu se aude *s* și totuș se scrie, pen-trucă îndată ce-i urmează o vocală, iese la iveală *s* ca unghiile mâței din sac... Iată că mutul vorbește!” ș. a. m. d.

În mai multe foiletoane ale „Telegrafului Român” din 1870 sunt discutate chestiuni de ortografie și gramatică în niște versuri semnate cu inițiala *P.* Într'o notă adausă la aceste versuri autorul spune, că „Academia Română” a comis greșeli mari la stabilirea ortografiei. Fiind părerile exprimate în aceste versuri aproape identice cu observările de mai târziu ale lui Ioan Pușcariu, de altă parte negăsindu-se între colaboratorii „Telegrafului” din timpul acela alt *P.*, care să poată versifica cu atâta ușurință, presupun că aceste versuri, parte hazlii, parte serioase,

sunt scrise de cavalerul Pușcariu, a cărui destoinicie de versificător e cunoscută și de aiurea.

Partea întitulată „ortografia română” o începe autorul cu următoarea învocație:

„Spune-mi și tu Muză, cum se scrie bine
Limba românească 'n litere latine?
Știm, că limba noastră la ortografie
Baza sa o are în etimologie
Limba românească, fiind muzicale
Mult se modulează prin a ei vocale
Dela locul care vocala-l cuprinde
Sunetul silabei foarte mult depinde
Apoi toată vorba are partea sa
Pe care s'asează silaba cea grea”.

Continuă apoi versificând pe larg despre toate vocalele și despre *sce*, *sci*, *n*, *i*, etc. și încheie astfel:

„Trem'a și apostroful încă-s uzitate
Cela la compuse, cesta la lăsate,
Cele neologe și cele străine
În a lor costume scrie-le mai bine.
Unde norma strictă nu va conformă
Usul și-analogul te vor îndreptă”¹⁾

Ceva mai târziu scrie despre „genuri în limba română” versuri ca acestea:

„Ca toate'n natură și 'n a noastră limbă
Două genuri proprii cuvintele schimbă;
Dar avem și lucruri de gen neutrale
Cari în concordare cu partea formale
Singulariul leagă de gen bărbătesc
Și-apoi în plurale trec la femeesc etc.”²⁾

Iar „transacțiunea genurilor” o lă-murește prin următoarele versuri:

„De regulă sexul vorbei masculine
Se manifestează prin *u* cel din fine
Iar al femeinei cu *a* se compate
Schimbând ele genul reciproc mutate;
Așa domnu cu doamnă se va comporta
Și cu servitoare servitoriu va sta,
Dar ermafroditul e când mărginește
Pentru ambe sexe bucuros servește etc.”³⁾

*

Un capitol deosebit de frumos și bogat se va scrie cu timpul în biografia cavalerului Pușcariu despre activitatea lui pe teren bisericesc, unde a fost unul din cei mai sinceri,

¹⁾ Tel. Rom. 1870 Nrii 82 și 87, foișoara.

²⁾ ibidem Nr. 89.

³⁾ Ibidem Nr. 102.

mai ageri și mai statornici sprijinitori ai lucrărilor de regenerare inițiate și duse la îndeplinire de nemuritorul Șaguna și de generația sa.

Protocoalele sinoadelor și ale congreselor noastre bisericești, ziarele naționale-bisericești

și mai ales frumoasa corespondență a lui Șaguna cu cavalerul Pușcariu vor da, la timpul său, dovezi strălucite despre felul, cum și-a îndeplinit bătrânul Pușcariu datoriile sale față de neam și față de biserica strămoșească.

Dr. I. Lupăș.

Cântec.

Să aflu floarea rară: fericirea
Eu ți-aș aduce-o neatinsă ție,
Ca să-ți cetesc pe față mulțumirea
S'o beau cum bei un strop de apă vie.

Dar fericirea-i gingașă mimoză
Dac'o atingem piere desfrunzită,
Nu e de trai ca floarea suferinței
Ce crește de zăpad' acoperită.

Maria Cunțan.

Povestea unei vieți.

Roman de I. Agărbiceanu.

(Urmare.)

Bădicul Petru Florea în cărăușiile lui mai dese, fi aducea mereu de-ale mâncării de-acasă. Însă pentru prânz, în cei trei ani din urmă, se înțelese cu Voiculeasa. Să aibă băiatul o fiertură la zi. Îl vedeă că slăbește. La Voiculeasa mai prânzeau un fecior de preot și unul de notar, și cu toate prorocirile de rău ale jupânei Mina, erau cu toții foarte mulțumiți.

Ion Florea nu era dintre tinerii cari „dau cu săptămâna” mâncând aceleași două feliuri de mâncări anul întreg. Aceștia se asociau câte patru și mai mulți și într'o săptămână unul se îngrijea de cartofi, de fasole, de făină, unsoare, iar câte-o jupâneasă Mina, ținând pentru ea tot ce era mai bun, le pregătea fiertura pentru toți.

Apropierea lui de casă, cărăușiile bădicului, îi ajutără să treacă prin gimnaziu fără să cunoască ce-i lipsa.

Astfel gânduri pesimiste nici nu încolțiră în sufletul său. El rămase mereu vesel, comunicativ, deși înaintând cu vârsta se făcea mai tăcut.

Eră și cruțător. Din banii cari îi da de cheltuială bădicul Florea doară cărți de-și cumpără. Nu simți aplicare nici spre tutun nici spre băutură, și se miră când îl auzia uneori pe pedelul spunând:

„Azi ținem ședință pentru cutare. L-am prins în birt”. Întâia oară în viață s'a amețit de vin la banchetul tradițional, dat după luarea bacalaureatului.

Banchetul acesta era seara de adio, pentru

elevii cari mulți crescură pe aceleași bănci opt ani de zile, și pentru profesorii cari i-au instruit — unii cu multă dragoste.

În sala cea mare a restaurantului „Continental” (numit așa ca în bațjocură, fiindcă n'avea nici o trăsătură care să amintească continentul), era pregătită o masă pentru patruzeci de persoane. În frunte d-l director și șase profesori, apoi urmau foștii lor elevi. Dintre profesori lipsi cel de religie, care spunea că el „nu poate intra într'un local public”. Se serviră fripturi, aluate, iar sticlele cu vin stau înșirate mai perfect decât cum putea domnul Sachs, profesorul de gimnastică, să-și alinieze elevii.

Deși era seara de adio, tinerii erau foarte veseli. Nu era unul care să nu vorbească cu vecinul, să nu discute, să nu rădă mulțumit. Se înțelege ceice căzură la examen nu mai erau prin oraș. Ca niște umbre dispărură fără să-și lase urma.

Animația creștea, cu cât deșertau mai mult păharele. Și nime nu se întristă nici chiar când domnul director se ridică să-și spună toastul. Și, dacă e să spunem adevărul, ar fi putut cel puțin să devie mai serios, mai gânditori, dacă nu chiar să se întristeze. Căci domnul director vorbi foarte cuminte despre legăturile dintre profesori și elevi, despre datorințele cari trebuiesc uitate față de școala care i-a crescut și despre spiritul colegial, de prietenie care trebuie să-i unească pe foștii elevi și de-acum încolo.

„Prietenul adevărat e totdeauna un mare

razim în vieață" sfârși dumnealui. „În vieață veți ajunge de multeori în situații grele, și un prieten atunci cu sfatul, cu ajutorul lui rămâne neprețuit“.

Când deșertă păharul taraful de lăutari, care aștepta într'un ungher al salei, intonă de trei ori: la mulți ani! Și tinerii se ridicară, ciocniră fericiți cu domnul director, și așezându-se pe scaune conversația ușoară, spontană, fără de griji se continuă iarăș până ce se ridică profesorul conducător al clasei, foste a opta.

El le vorbi tinerilor de viitor, de alegerea carierelor. Le da să înțeleagă că nu-i tot aur ce străluce, și să bage bine de seamă, că lupta vieții abia de aici încolo va începe. Că în această luptă se vor oțeli, formându-și deplin caracterele, ori vor îngenuchiă învinși dacă nu vor fi cu destulă băgare de seamă. Le vorbi de primejdiile orașelor mari, și-i sfătui să nu-și piardă niciodată nădejdea.

„Eh! ce primejdii, ce descurajare, știm noi ce vom face!“ Gândul acesta părui că trece prin capul tuturor foștilor elevi, căci ei rămăseră tot veseli, și când taraful începui iar: „Mulți ani“, li se părui că acesta e singur glasul adevărului în lume. Ciocniră și cu profesorul tot așa de fericiți ca și cu directorul.

Pe alocuri se puneă vin proaspăt. Tinerii începui să se agite preocupați de ceva. Unul, care apucase puțin în cap, se purtă pe rând pe la câțiva vecini șoptindu-le ceva la ureche. Apoi se apropie de Ion Florea.

„Ar trebui să răspunzi ceva, Ioane!

— Eu?

— D'apoi cine altul?“

Florea se gândi de-acasă că se va cădea să mulțumească cineva profesorilor. Și i-ar fi plăcut să fie el acela. Inșă acum, se amețise și el puțin de vin și vrui să facă o glumă. Răspunse deci:

„Prezidentul se cade să răspundă.

— Alexe Bora? întrebă colegul.

— Se n'ștelege.

— El nu ni-e mai mult prezident. Noi vrem să te-auzim pe tine!

— Și eu îți spun că nu mă veți auzi.

— Vrei să te răzbuni în chipul acesta?

— De ce să mă răzbun?

— Pentrucă nu te-am ales pe tine prezident!

— Să fii sănătos“, răspunse Florea râzând.

Cela se duse, mai șopti cu unul, mai cu altul, vecinul dădu vorba mai departe, și numai decăt ochii tuturor se întoarseră spre Ion Florea.

Colegul turmentat veni iar la Florea.

„Toți te vreau pe tine. Înțelegi? Alexe Bora! Cu Alexe Bora s'a isprăvit.

— Du-te la loc“, zise Ion Florea ridicându-se.

Acasă, gândindu-se la toastul acesta, avui încercări de adevărată părere de rău, de însuflețire pe alocuri, de duioșie. Dar acum îi părui că-i foarte sec, și că cuvintele lui sunt uscate.

Mulțumii, de altfel, în termeni frumoși profesorilor pentru conducerea de atâția ani, arătă sentimentele de dragoste pentru institutul acesta de creștere românească, și-i asigură că nu-i vor uită niciodată.

„Să trăiască“ isbucni din piepturile tuturor colegilor, dar acest „să trăiască“ eră acum semnul unei și mai vădite bucurii.

Taraful de lăutari se apropie și începui să cânte.

Domnul director, domniile profesori se simțeau și ei veseli. Stătură vreo două ceasuri, apoi băgând de seamă că d-l Sachs, profesorul de gimnastică s'a amețit, întâi se ridică directorul, apoi se duseră și ceilalți.

„Io nu merge, io stai la voi. Și așa nu vă mai vede“, zise Sachs, pe care-l încunjură deodată vreo câțiva elevi.

Cheful se înteeiă mereu. Câțiva tineri începui să cânte, alătura cu lăutarii, și după miezul nopții ajunseră la cântarea în cor, care se începeă:

Frate mândra ta se chiamă?

După versul acesta fiecare trebuiă să-și spună, pe rând, cum ședeau la masă, numele iubitei (închiphuite se n'ștelege). Și asistența întreagă repetă în cor numele. Unii se codeau, dar excepție nu puteă face nime.

Când ajunseră la Ion Florea, acesta zise cu ușurință:

„Mărioara“ ...

Toată asistența repetă cu putere: Mări-oa-ra. Inșă Florea îndată ce spuse numele acesta simți o căldură deosebită în tot trupul și-i părui rău că n'a spus alt nume.

Când ajunseră, târziu la d-l Sachs, acesta răsă cu poftă.

„No ie, che io nu mai am mândră“, zise el ridicând păharul să bea. Inșă tinerii nu-l iertară și profesorul spuse, prăpădindu-se de răs:

„Trenchen“ ...

Și corul de tineri intonă cu putere: Trenchen!

Se făcuse târziu. Afară mijiă de ziuă. Mulți se depărtară până acum palizi, nu de durerea despărțirii, ci de durere de cap, căci băuseră prea mult. Nici nu se luă seama celor ce plecau, și pe cari, poate, niciodată în vieață nu erau să-i mai vadă. Intre cei cari rămăseră până în ziuă eră și Ion Florea.

„Mergem să dăm serenăzi la domnișoare“,

zise deodată unul aducându-și aminte că și cei din anul trecut au făcut așa.

„Mergem” repetară ceilalți

„Vii și tu, Floreo?”

— De ce să nu!”

Și ieșiră cu taraful după ei. S'au oprit poate și înaintea alor zece ferestrii. Lăutarii adiau o romanță, la fereastră se zărea o mișcare, în cele mai multe nu se da nici un semn de viață. Dar ce, le păsă lor! Pentru cine se plimbau ei în dimineața asta pe stradele pustii? Pentru domnișoarele cari durmiau, și pe cari nu le vor mai întâlni poate nici-odată, ori, la toată întâmplarea, aveau să le uite în mai puțin decât o săptămână?

Nici ei nu știau. Poate ca să-și mărească fericirea, care eră în ei.

Când trecură pe dinaintea internatului, un coleg se întoarse spre Florea.

„Să ne oprim?”

— Nu”, zise Florea

„Pentru ce?”

— E dimineață și ne rād oamenii”, zise Ion Florea, apoi se rupse din ceată cu un „servus” și, ca și alții se duse să se culce.

Nu peste mult cu taraful de lăutari mai rămăsese singur profesorul de gimnastică. D-l Sachs, dacă treceă odată miezul nopții nu mai puteă dormi.

„Ei, copilele!” zise dumnealui văzându-se singur, și făcând semn lăutarilor, că pot să meargă, se strecură încet până la o crâșmu-liță, care se deschideă foarte de dimineață.

(Va urmă.)

Dor . . .

Unde ești tu bade-acum?
Șezi la vatră, ești la drum?
Ești la moară ori la plug?
Ori paști vitele de jug?

Stai de vorbă c'o vecină?
Învârtești o horă lină?
În ce colț de lume ești,
Bade, de nu mai sosești?

Dat-ai peste rea 'ntâmplare:
Te-a 'necat vr'o apă mare?
Te-a 'nghițit vr'un codru poate
Și nu-i chip de-a-l mai răsbate?

Te-a vrăjit vr'o vrăjitoare?
Te-a 'ndrăgit vr'o fată mare?
Unde ești tu, bădișor,
N'auzi versul meu de dor?

Ori nu ești pe nici o lume,
Numai eu ți-am pus un nume..
Și nu ești din nici un sat,
Numai eu te-am tot visat...

N'ai murit, că n'ai trăit,
Numai eu te-am tot dorit —

Și mă 'ngân cu dragostea
Să nu fiu prea singurea...

Maria Florescu.

Epigrame.

Unui vorbăreț scriitor.

Te-admir ades când spui prostii
Și le debiți inteligent.
Dar ce păcat că n'ai talent
Să le și scrii.

Dela banchetul scriitorilor.

V'ați aliat cinci literați
O epigramă să-mi turnați,
Dar publicul ca s'o 'nțeleagă
S'a frământat o noapte 'ntreagă.

Cincinat Pavelescu.

Dări de seamă.

Caton Theodorian: *La masa calicului*. Nuvele și schițe. București 1911. 1 vol. 8°, 179 pp. Preț: 1 leu 75 bani.

De când politica din Regat, atât de consumătoare de energii, și-a pierdut un inspector agricol simpatic, literatura noastră și-a recâștigat o forță serioasă, în proza de actualitate. Caton Theodorian, în tot timpul întreruperii îndeletnicirii sale publicistice, a avut ocazia, în drumul practicei sale politice, de a înregistra impresii bogate și experiențe sociale, din lumea în care a petrecut. Grație spiritului său de atașare și observației sale adânci, eră foarte firesc, ca seria de epizoduri trăite, să le exteriorizeze în schițe și nuvele, cu vervă multă și cu o gingășie stilistică, atrăgătoare. Ușurința lui de a descrie colțuri idilice din natură, de a analiza clipe glumețe din viață, a reproduce, cu nuanțe de fantazie, anumite întâmplări originale, are un farmec propriu. Tipurile, prinse, au o foarte mare variație. Mediul, în care aceste figuri și reflexiuni se desfășoară, se schimbă mereu. Când oameni dela țară ni se înfățișează în cadre reale; când soarta funcționarului dela prefectură este urmărită cu îndemănare; când o mizerie, sau vreo lăcomie a luxului se etalează, — autorul știe pururea să deștepte o notă nouă. Neapărat, nu-i lipsesc nici scenele de dragoste modernă, când practice sub raportul omnesc, când de o filozofie idealistă. Toate interioarele și moravurile au de obicei o culoare vie de analist și de artist zugrav, sub condeiul lui Theodorian.

Privind în amănuntele volumului, găsim dintr'un început, poate, partea cea mai caracteristică a autorului. O scenă de vânătoare din toiu iernii la țară, la care ia parte un boier neaș și un tovarăș țaran credincios, se petrece înaintea noastră. Furtuna cu zăpadă, urletul de lupi, fac pe cei doi vânători obosiți să însereze într'un bordeiu din drum și să găsească acolo o babă afurisită, fără să le aștearnă vreun pat și să le potolească foamea. Numai viclenia țaranului înfrânge calicia băbuștei și îi smulge, cu vorbă și-reată tot ce-i trebuie boierului să mănânce și să se odihnească, pe o „cergă“ de lângă vatră. Într'adevăr, de mult o glumă așa de reușită, ca această păcăleală a babei sgârcite, n'am mai cetit, făcută cu atâta artă: poate să stea alături de șaga lui Creangă, cu cecece pășise o jidoavcă, cu un cărușas țaran, la un popas din codru!

Poate și mai subtil expus, ca limbă, este subiectul ce urmează, după pricina cu „Masa calicului“. Acel moș Nicolae își are ideile sale fixe, într'o atmosferă foarte idilică. Toată viața sa capricioasă și-o trăiește într'o grădină, împodobită, după gusturile trecătoare, cu flori de „lalele, cu verbine, merișor și liliac“. După flori, bucuria moșului se schimbă în dragoste pentru un „cocoș turcesc“, cu „creastă cu ciucuri de catifea“, cu „coada sfârticată, gușa de ibrișin, pintenii de călăraș și trupeș ca un crai!“ Ideia fixă continuă apoi

să se metamorfozeze, când în „bibilici târcate“, când în „curcani cu mărgelile roșii“ sau într'un „motan năstrăvan“, care este o apariție mitică în împrejurimea acestui moș.

Neapărat, ne plac paginile astea, bine închegate, dela începutul volumului, deoarece ele constituie ceva apart și ne descoperă un vădit colț de bonomie în sufletul autorului. Sensibilitatea lui, față de frumusețile naturii și pentru virtuțile elementare ale spiritului din popor, sunt o calitate ușor de luat în seamă.

Ceva, mai în urma acestui gen, trebuie să socotim însă alte bucăți, cari urmează să fie subiecte de teză, din cari rezultă niște sfârșituri, evident moralizatoare. Mila, cam exagerată în artă, nu este totdeauna în favorul autorului. Așa, de pildă, cunoscând persecuțiile din administrație a micilor funcționari, dela prefecturile provinciale, cum este la d-l Theodorian, cazul trist al bietului copist „Bărbucică“, în capul căruia se sparg toate oalele, nu ne mirăm deloc, că, un „ceas rău“ cu moartea unchiului său Fanache, îi aduce noroc și răsplată lui Bărbucică, pentru munca ce-a depus. Concluzia nu este deloc convingătoare! — Și tot așa rămânem și în fața Izădiei, o fetiță de aprod de tribunal, pe care tată-său o încredințează să o crească o nevoiașă de spălătoreasă. Izădia cea bolnavă, care ne deșteaptă milă, are un rost la spălătoreasă, anume de a-i potoli copiii, jucându-se cu ei. Iar că să aibă o jucărie dragă, biata copilă vede un oropsit pui de bibilică la boierul din vecini și-l cere pentru dansa, ca să se răsfețe. Fiind în pat bolnavă, vine odată bețivul ei tată s'o vadă, taie puiul de bibilică și-l ofere să-l mănânce nenorocita Izădia, care respinge pasărea ei, așa de scumpă, și întorcându-se de fața cruntului ei părinte, adoarme pentru veciel... Sfârșit tragic, duioșie forțată, care se exprimă cu oarecare cruzime naturalistă a tatălui bețiv și o victimă de copilă, nevinovată! Mai greu de a produce un efect de obiectivitate!

La un loc cu aceste miluri însă, d-l Theodorian ne oferă alte distanțe de viață, în care ne dă probe de concertul în dragoste. În „Fenomenul“ ne descrie pe un tip de om învățat, care nu-și poate iubi soția, deoarece plutește în sferile științei, unde își caută mereu un nou „fenomen“. În „Verigheta“ ne introduce în petrecerile de noapte din șantanele din București, cu chochetăriile damelor și a domnilor, cari „își vără botșorul în paharul de șampanie“, „cu carete, cupéle, droști, sănii cu armăsari... În „o noapte pierdută“ doi întârziiați la Capșa iarăș beau șampanie, cât îi ține pânțele și alături doi îndrăgostiți se țuriișau sub coviltirul unei trăsuri...

În sfârșit gălgăie viața, în toate peripețiile de zi și de noapte, cu picioarele mici, cu pantofi de atlas, până să ajungă în „Paracisul iubirei“, unde apar Clarimonda și Dida, „cu dinții dintr'o gură de părăluță de grădină, prind foile florilor, rupându-le“. „Iar

pe capră, muscalul sfârtică armăsarii din când în când"... În câteva pagini pătimase se aduce glorie buzelor rase la bărbați. Se înșiră amintiri dela băi și bolnavi din spitaturi, cu mania filozofării patologice. Cu alt cuvânt, un întreg tohu-va-bohu de combinații, descrieri, glume, situații vioaie și pline de mizerii, pasiuni, fără a se lega într'un fir mai unitar întotdeauna!...

Nu ne trece prin gând să aducem amicului Caton Theodorian vreo învinuire, pentru această deslănare de subiecte. Căci așa, bizar, se înfiripă multe firi de

artiști! Astăzi milos și idilic, mâne aruncându-te în valurile furtunoase ale vieții, și gustând paharul fericirii până în fund și până la desmetecire. Seninul alternează cu zile de suferință, idealul se schimbă în decepții și mâna de artist nu banalizează nici o clipă din toate aceste. Nimic superficial în crâmpiele astea, frânte dintr'un suflet sbuciumat, care a știut să atingă culmile frumosului estetic și realitatea cea mai adânc simțită. În partea lui de om, din aceste schițe și nuvele, ne răspunde și un ecou de luptător în favorul autorului și amicului Caton Theodorian.

II. Chendi.

Cronici.

Literatură.

De vorbă cu Anatole France.

Ca în fiecare a treia Joi a luni, mă opresc în fața casei cu Nr. 5 din Villa Saïd, sun clopoțelul dela intrare și aștept privind pentru a nu știu câta oară ferestrele oblonite din rez-de-Chaussée-ul clădirii. Peste un minut ușa se deschide și feciorul maestrului mă primește cu un zâmbet și cu un salut. „Maestrul e bine dispus?“ întreb eu, în vreme ce-mi atâră pardesiul în anticameră, pe când inima îmi băteă ușor, așa cum mi se întâmplă de câte ori trec pragul casei lui Anatole France. „Domnul e cam necăjit azi“, îmi răspunde Philippe cu un zâmbet voios; gulerile de cămașă pe cari le-a cumpărat ieri la magazinul Luvrului, îi par acum prea înalte. Azi diminează, pe când îi ajutam la îmbrăcat, mi-a făcut un curs lung asupra nepotrivatei mode bărbătești din ziua de azi și asupra armoniei dintre îmbrăcăminte și mentalitatea epocii... „Azi d-l primește în cabinetul său“, adăugă Philippe văzând că mă îndrept către ușa bibliotecii din catul de jos.

Urc scara mărunță care duce în etajul întâiu, mă opresc în anticamera circulară împodobită cu statuete grecești și egiptiene, până în fața ușei căptușită cu piele prin care se intră în cabinetul de lucru al maestrului. Din murmurul de glasuri ce răsbate până la mine, deslușesc hohotele de răs ale d-lui Pierre Mille. Bat la ușă și intru. În norul de fum ce iese din pipa lui Anatole France, îl

deosebesc numai decât pe maestru, ghemuit într'un colț al canapelei de piele, locul său favorit. Mă înclin în fața lui, îi strâng mâna pe care mi-o întinde cu un zâmbet din cele mai binevoitoare, îi murmur omagiile mele, apoi după un alt salut celor prezenți mă așez liniștit pe un scaun gol de lângă fereastră. Și conversația, un moment întreruptă, reînțepe din nou.

Lumina zilei care năvălește prin geamuri, colorează în cenușiu deschis fumul străveziu de tutun care plutește prin odaie și în mijlocul căruia capul lui Anatole France se lămurește în cele mai mici amănunte. Privesc cu o emoțiune pe care nu mi-o pot stăpâni niciodată, fruntea înaltă și palidă a maestrului, sub tichia de mătase cireșie dată cam pe ceafă, așa cum are obiceiul s'o poarte în casă. Ochii lui sclipitori, de o vioiciune și de o limpezime neuitată sunt totuș încunjurați de cearcăne ușoare, provenite dintr'o oboseală curioasă, pe care o simți că e cauzată de meditațiune. Mustățile-i stufoase și barbișonu-i marțial, care îl fac să semene cu una din acele figuri războinice de sergenți din epoca mării revoluțiuni, sunt cărunte. Nasul îi e fin și vibrător, expresia gurei e de o tinereță aproape copilărească. Dar ce izbește mai mult la Anatole France este grația răspândită în toate mișcările lui, aceeaș grație pe care o admirăm în incomparabilele lui cărți și pe care aceia cari îl cunosc personal, o regăsesc aidoma în sclipitoarele și profundele lui conversațiuni.

Nu cunosc armonie mai desăvârșită între scriitor și om, ca aceea care înobilează ope-

rile și actele acestui mare artist. Când vorbește Anatole France, te farmecă aceleași fraze admirabile și de o rezistență de oțel ca în cărțile lui, acelaș parfum subtil de artă și de erudițiune, acelaș spirit larg de uma-

Ah! discuțiile lui Anatole France... Cum aș putea exprima bogăția ideilor, frumusețea formei, varietatea subiectelor pe cari le îmbrățișează, și mai cu seamă acel spirit genial de sinteză cari prezidează la toate concepțiile

nitate, și mai ales, aceeași, ironie profundă și indulgentă. Gesturile delicate și sugestive cu cari își accentuiază vorbirea, îi completează minunat frazele. Când grăește, maestrul are obiceiul să-și treacă ușor extremitatea mustății între indexul și degetul mijlociu al mânei drepte, pe când cu stânga își avântă binișor pipa lui cea scurtă.

grăite sau scrise ale maestrului. În casa lui unde musafirii cei mai iluștri din Franța și de aiurea, se întâlnesc cu scriitori și artiști modești și încă obscuri, domnește cea mai largă libertate în discuție. Fiecare are dreptul să-și expună ideile, oricari ar fi ele, oricât de opuse ar fi părerile pe cari le are maestrul asupra oamenilor și lucrurilor. Și cu cât pă-

rerile celorlalți sunt mai îndepărtate de ale sale, cu atât îi place mai mult să stea de vorbă cu ei. Dealtmintearea el are respectul cel mai larg față de ideile contrazicătorilor săi. Dintre persoanele cari vin în casa lui — și numărul lor e mai de grabă restrâns — Anatole France preferă să stea de vorbă cu cei mai modești, pe cari îi silește în toate chipurile să ia o parte activă la discuție. Unde s'a pomenit ca acest scriitor, care este desigur, azi, cel mai mare al vremilor noastre, să-și fi luat vreodată un aer de superioritate trufașă față de cei mai notori sau de cei mai umili interlocutori ai săi? Și când vreun străin, care n'a avut prilejul să-l cunoască personal, îi face complimente prea îmbelșugate, zâmbetul ironic, binevoitor, și indulgent cu care le primește maestrul, este de nedescris.

Anatole France trece dela un subiect la altul cu o lesniciune, cu o grație surprinzătoare. Și în fiecare eveniment sau lucru el găsește părți inedite și pitorești de cari noi ceștialalți habar n'am fi avut. De câte ori am avut înalta cinste să-l vizitez, am ieșit din casa lui cu o bogăție de idei, cari cu vremea mi-au înnobilat sufletul și mi-au înălțat mintea. Căci religiunea lui Anatole France nu este religia scepticismului, cum s'ar părea, ci a frumosului în genere, a blândetei, a indulgenței și mai cu seamă a libertății, în orice împrejurări ar fi.

Felul de a discuta sau de a scrie a maestrului poartă pecetea unei adâncimi liniștite, dar lipsită de orice vehemență, de orice notă stridentă. În schimb pasiunea pe care n'o are el, îi place să o vadă la ceilalți. În simplul și totuș așa de bogatul său cabinet de lucru, pe ai cărui pereți sunt atâr-nate picturi de o mare valoare și un mare număr de desenuri admirabile de Steinlein, au loc de foarte multeori discuții din cele mai sgomotoase. Par'că văd ochii lui Anatole France cât de răzători se fac, pe măsură ce conversația devine mai pasionată. Bucuria lui e mare când asistă la o ceartă literară sau artistică a oaspeților săi. Îi place când cineva își apără din toată inima părerile lui, oricât de paradoxale ar fi. Odată, am asistat la o delicioasă încăerare verbală între ilustrul

domn Jaurès și cunoscutul scriitor Pierre Mille. Subiectul eră de ordin absolut abstract. Și discuția se încinsese grozav. Celebrii interlocutori se roșiseră la chip și sudoarea le curgea pe frunte. La un timp, se auzeau chiar fraze ca acestea: „Mais c'est absurde, voyons, ce que vous soutenez là!“ sau „Mon Dieu, c'est à se jeter par la fenêtre!“ Și în vremea asta maestrului îi străluceau ochii de voie bună; se îngrășă văzând cu ochii, și își răsucea mustățile cu mișcări repezi și nervoase. În astfel de cazuri ne pomenește în totdeauna de patima cu care susținea Flaubert chestiuni de multeori ridicole, și de vocea tunătoare, de răcnetele marelui scriitor, ale cărui discuții făceau să se cutremure geamurile ca la o explozie de dinamită.

*

Se vorbea odată răsând în biblioteca lui Anatole France, de teoria așa zișilor futuriști în artă, al căror scop e să distrugă toate vestigiile trecutului, să nimicească tablourile lui Rembrandt și marmorele lui Praxitel și ale lui Michel Angelo.

Maestrul a spus atunci:

„Omul n'ar putea trăi dacă nu s'ar putea înturna spre trecut. Căci totul ne leagă de acei cari au viețuit înainte de noi, pe urmele cărora nu ne putem împiedeca de a pași și în cari trebuie să vedem oglinda propriilor noastre destinuri. Între noi și ei, există o comunitate nobilă și scumpă: aceea a durerii și a suferințelor omenești. Și apoi ce haotică, ce imposibilă ne-ar părea vieța dacă n'am ști că și înainte de noi au trăit ființe asemănătoare nouă, cari au răs și plâns ca și noi. Cine și-ar putea închipui existența unui om care n'ar cunoaște nimic din epoca scursă înainte de nașterea lui și pentru care trecutul n'ar avea nici un rost, ci ar părea ca o prăpastie neagră și goală?“

Unui pictor care susținea că nici una din planetele cari populează lumea nu este eternă, deoarece toate trec prin faze de progres și de regres ca să ajungă cu vremea la distrugerea totală, maestrul i-a răspuns:

„Eternitatea nu e făcută pentru a fi concepută de mintea noastră. Însă cred că ai dreptate: în amănunt, nu există veșnicie. Dar în totalul lui, universul este etern“.

Se vorbeă odată despre destin. Unii din noi susțineam că fiecare act al vieții noastre este legat de cauze multiple și impalpabile, că este deci orânduit de mai înainte fără știrea și voia noastră și că omul bătătoarește de fapt poteci croite de puteri neștiute și complexe. Alții erau de părere, că vieța depinde mai mult de propria noastră prevedere și voință.

Maestrul a rostit atunci cele de mai jos:

„Mă aflam într'o vară într'un burg pierdut din Savoia. Îmi alesesem locuința într'o casă modestă cu grădină. Ea eră împrejmuată de uluci potrivit de înalți, iar poarta prin care trebuia să ies pe stradă eră croită în acești uluci. Din ziua când m'am mutat în acea casă, am băgat numai decât de seamă, că de câteori deschideam poarta, o bucată de lemn desfăcută din uluci se clătină și amenință să-mi cadă în cap. De aș fi întins numai mâna, aș fi desprins acel lemn pentru totdeauna și aș fi putut deschide poarta liniștit. Dar n'am făcut-o. Și în fiecare zi, când vedeam bucata de lemn clătinându-se deasupra capului meu, făceam aceeaș reflecție: că o singură mișcare a mea m'ar desbără de acea primejdie mărunță. Mișcarea aceasta însă n'am îndeplinit-o niciodată. De ce? De lene, de uitare momentană... nu știu nici eu. Destul că într'o zi muchia aceea de lemn mi-a căzut drept pe cap, dar fără nici o gravitate. Apoi maestrul adaugă cu zâmbetul lui fin: Întâmplarea aceasta mi-a apărut întotdeauna ca un simbol al destinului sau al liberului arbitru, cum doriți să-l numiți.

— Atunci îmi dați dreptate mie, maestre, rosti teoreticianul voinții. Ar fi fost deajuns un singur gest pentru a evita acel accident. Totul a depins deci de propria d-voastre inițiativă.

— Dar gestul acela nu l-am făcut, grăi domol Anatole France. Știam că-l pot face și totuș nu l-am săvârșit. Și în vieța, avem iluzia că noi înșine suntem făuritorii actelor noastre, pe când în realitate nu este așa. Ironia destinului stă tocmai în faptul că ne dă toate aparențele liberului nostru arbitru; adevărul este, că fiecă clipă pe care o trăim e orânduită încă de pe când pământul nu formă decât o masă gazoasă.

Altădată venise vorba despre nebuni:

„Ce te izbește pe d-ta mai cu putere la nebuni?“ mă întrebă maestrul cu bunătate, trăgând fumuri dese din pipa lui cea scurtă.

I-am răspuns că mă pune pe gânduri mai ales puțina deosebire care există în aparență între oamenii normali și cei nebuni. Așa bunăoară, când chemi un nebun pe nume îți răspunde, când îi ceri apă îți aduce, el cunoaște rostul tuturor lucrurilor care-l încunjură, întocmai ca un om sănătos. Și cu toate acestea judecata lui este așa de străină, în raport cu cea a oamenilor normali.

„Ai dreptate, observă atunci Anatole France. Un nebun este un ceasornic al cărui mecanism ar funcționa regulat, al cărui ritm ar fi normal, dar ale cărui arătătoare ar fi rătăcite. Așa bunăoară, ele arată la 3 când celelalte ceasornice arată la 8, și la 5 când celelalte arată la 3“.

Nu odată ni s'a întâmplat acelora cări îl vizitam pe Anatole France să-l găsim într'o stare de quasi-prostrațiune. Ochii îi sunt tulburi, mișcările greoaie și abia de poate descleștă fălcile când voiește să spună ceva. În aceste cazuri nu găsește cuvintele trebuincioase pentru a-și exprima gândirea și de cele mai multeori își curmă fraza pe care n'o poate aduce la capăt, cu un gest din mână și cu un zâmbet de milă pentru sine însuș.

Cea din urmă vizită pe care am făcut-o maestrului datează de puține zile. În momentul intrării mele în odaie se vorbiă tocmai de o scrisoare a lui Anatole France publicată în presa franceză și prin care protestă împotriva deținerii în închisoare a anarhistului Hervé. Părerea celor mai mulți dintre noi eră, că pedeapsa dată faimosului antipatriot, nu este deplasată. Cine n'a auzit de păgâneștile articole anarhiste publicate de Hervé în gazeta „La Guerre sociale“?

Un distins savant din Filadelfia, a cărui admirațiune pentru Anatole France este în deobște cunoscută și care vine să-l vadă ori de câteori vizitează Parisul, a mărturisit atunci cu glas tare, că nu poate pricepe cum un om cu o inteligență așa de genială ca autorul lui „Thaïs“, și care cunoaște așa de adânc pe oameni și faptele lor, e în stare să nu vadă nici un rău în niște articole așa de

vătămătoare societății, ca articolele lui Gustav Hervé.

Maestrul l-a privit lung și grav pe savantul american:

„Eu te înțeleg pe d-ta foarte bine, a grăit el, îți admit și îți respect convingerile pe cari le ai. Dar de ce nu vrei să admiți și d-ta că adevărul este tot așa de variat ca și mințile cari îl concep? Eu am o superioritate asupra d-tale, în sensul că eu cunosc de mînune părerile pe cari le ai acum fiindcă și eu le-am avut odată la fel; dar d-ta nu poți admite convingerile la cari am ajuns eu azi, fiindcă nu le-ai simțit niciodată ca mine”.

Și Anatale France urmă cu glasul blând și serios:

„Nu pot accepta niciodată ca un om să fie urmărit pentru convingerile lui. De ce să nu-i recunoaștem lui Hervé că ne este superior tuturor, prin faptul că el suferă pentru ideile lui, pe când noi ceștialalți nu știm încă ce-i asta. Și apoi, bun sau rău, spiritul nostru e liber să se manifesteze în oricare direcțiune este pornit. Înțeleg ca lăcomia și răutatea omenească să se exerseze asupra părților materiale ale vieții; dar ele n'au voie și nu pot să se atingă de libera desfășurare a cugetului omenesc. Nu cunosc nimic mai odios, mai absurd și mai inutil decât încercările de oprire a libertății cuvântului, a scrisului sau a limbei unui individ sau a unui popor întreg. Oare persecutorii aceștia naivi, nu-și dau ei seamă că orice ar face, nu vor reuși niciodată să înăbușească aceste manifestări invulnerabile ale conștiinței omenești? Că ei se luptă, nu cu morile de vânt, ci cu ceva mai înalt, mai subtil, care scapă controlului material și autorității brutale a oamenilor? De aceea, domnilor, să fim respectuoși și îndulgenți față de părerile altora, când aceste păreri sunt sincere și adânci. Și dacă ni se pare că ne-ar fi dăunătoare nouă, să luptăm pe căi mai echitabile împotriva lor, Scrisului să-i opunem scrisul, cuvântului să-i opunem cuvântul, și vom vedea la urmă care va ieși biruitor”.

Astfel grăește Anatole France.

Și acum că am ajuns la sfârșitul acestui

articol, îmi dau seama, exasperat de nepuțința mea, cât de puțin am reușit să redau limpezimea, farmecul, adâncimea, cari caracterizează discuțiile marelui om de care mă ocup. Căci figura pe care am schițat-o aici, este așa de slabă față de admirabilul original pe care am voit să-l înfățișez.

Paris.

Adrian Corbul.

Însemnări.

Incidentul Vaida-Goga. Într'un număr precedent am făgăduit că vom vorbi în coloanele revistei noastre despre acest incident regretabil. Articolul prim din acest număr, semnat de redacție, lămurește pe deplin geneza scandalului național ce tulbură viața noastră publică mai bine de un an de zile. Respectul ce-l avem față de adevăr, ne-a îndemnat să spunem răspicat convingerile noastre și credem că viitorul ne va da nouă dreptate. E timpul suprem să nu ne învăluim păcatele sub vălul tăcerii și al minciunii, căutând să salvăm situații false și greșeli neiertate. Ne dăm seama că convingerile noastre spuse cu îndrăzneală, nu vor fi aprobate deocamdată de toți cetitorii, dar îi asigurăm că în curând se va convinge întreaga lume românească pe partea cui e adevărul. Ținem să spunem, însă, că noi nu dorim a intra în lupta fratricidă dintre cele două organe de publicitate din Arad și prin urmare n'avem intenția de-a adăposti și în coloanele revistei noastre certele urite, de cari e sătulă lumea. Dar datorită de organ al vieții noastre culturale ne impune ca din când în când să ne spunem cuvântul în chestiuni, cari sunt de interes general.

»

Bustul lui Ioan Maiorescu. Anul trecut s'au împlinit o sută de ani dela nașterea distinsului profesor și bărbat politic Ioan Maiorescu, care a avut un rol așa de însemnat în istoria noastră culturală și politică. Orașul Craiova, în care a trăit o parte a vieții sale, s'a gândit să-i înveșnicească memoria printr'un monument, a cărui ridicare a inițiat-o profesorul V. Mihailescu din Craiova. După ce s'a format un comitet pentru a adună suma necesară, lucrarea monumentului a fost încredințată sculptorului I. Iordănescu, care l-a și executat pentru suma de 7000 lei. Reproducem în acest număr fotografia acestui monument, care se va desvâli în primăvara acestui an. Bustul lui Ioan Maiorescu e lucrat din bronz, iar restul din piatră de Câmpulung. Din stânca ce formează pedestalu se desprinde un tors bărbătesc (simbolul timpului) și cu ambele brațe înfășoară cu o draperie (vălul trecutului) umerii bustului. Concepția d-lui Iordănescu e interesantă și pentru Țara românească nouă. Credem că acest monument e vrednic de „Apostolul ideilor naționale în trei țări române” cum îl caracterizează foarte nimerit inscripția de pe pedestal.

»

Entusiasm și critică. D-l Vasile Loichița, tânărul profesor dela seminarul din Caransebeș, cunoscut prin câteva traduceri curățele din poezi germani, ne trimite o broșurică despre „Mișcarea noastră literară mai nouă. În Regat. I.” Pe optsprezece pagini se scrie despre tot ce a frământat viața literară românească în secolul acesta: dela „Floare-Albastră” până la „Flacăra” d-lui C. Banu, încât îți vine să te miri cum de lipsește din pomelnic „Cossânzeana?”

Broșura d-lui Loichița credem că nu trebuie judecată cu severitatea dreaptă, cu care e necesar să se judece orice șir tipărit în zilele acestea de răutate și desorientare generală. Motivele acestei blândețe le reclamă două împrejurări: d-l profesor declară că această cărțuie apare „fără pretenția de a fi completă și a rosti o judecată definitivă și desăvârșită” asupra mișcării literare, de care se ocupă. Al doilea, d-l Loichița trăește în Caransebeș, în cuiubul acela de stricăciune politică și de neînțelegere a rostului culturii românești, din care încă ne bucură orice pas pe cărările vieții noastre sufletești adevărate.

Așadar, d-l Loichița scrie cu dragoste și însuflețire juvenilă despre oricare autor și revistă, care-i cad sub condeiu. Chiar și numele, proprii să atragă asupra lor raza unei judecăți calme, d-sa le însoțește numai de calificative (o, câte sunt de-acestea!) măgulitoare. Dela început până la sfârșit ne găsim într-o atmosferă de tălmăiere — desinteresată, admitem, — și de închinăciuni, în care proporțiile firești dispar, lipsa sentimentului de realitate ne chinuște, iar când ne răscătigăm vederea justă, ne amintim de ciudățeni și toturi schimbate inadmisibile.

Pentru că nici indulgența cea mai generoasă nu se poate împacă, de pildă, cu faptul, ca blajinului povestitor prolix I. Boteni să i se atribue „toată măiestria și iscusința lui Moș-Creangă”, iar Atanasie Măndru să fie confundat cu St. O. Iosif. Procedul acesta, cinstit și urmat fără intenții nemărturisite de d-l Loichița, amenință să devină sistem, ce nu se poate îngădui, la domniile dela „Românul”, cari se fac a nu ști ce deosebire este între importanța literară a d-lui Caragiale și cea a d-lui Ovidiu Hulea. Astfel de păcate, săvârșite cu sau fără premeditație, sunt grozav de păgubitoare adevărului, și — deci — educației publicului. Am dori ca entusiasmul, iubirea de scrisul românesc să ajute pe cercetătorii și criticii literari numai la aflarea calităților unei opere, nu și la trecerea cu vederea a defectelor ei. Altfel vom ajunge să se repeteze, sub alte forme, rătăcirile cele mai dureroase din istoria civilizației noastre.

Mai multă critică înțeleghătoare și dreaptă!

8

Lemaître despre Chateaubriand. D-l Jules Lemaître, dela Academia franceză, va începe o serie de zece conferințe asupra vicontelui de Chateaubriand. Conferințele eminentului critic constituiesc întotdeauna pentru francezi un eveniment literar. De pe acum, d-l Jules Lemaître prevede un auditor așa de numărös, încât, neputând să încapă în nici o sală oricât de

vastă ar fi, scriitorul francez va fi nevoit să-și ție de câte două ori, și în zile diferite, conferințele sale. Parisul e în cea mai simpatică așteptare.

Căci se pare că distinsul academician are de gând să clatine toate puterile lui, înaltul piedestal pe care se odihnește gloria lui Chateaubriand, o glorie așa de puțin în măsură cu meritele autorului lui Renè. În acest caz, d-lui Jules Lemaître i se va ierta și restul de supărare pe care i-l păstrează încă lumea literară din Franța și de aiurea, din pricina delicatelor dar injustelor critici aduse acum vreo șase ani marelui Jean-Jacques Rousseau. O mare parte din indispoziția provocată cu acest prilej, a și fost răscumpărată de d-l Jules Lemaître prin admirabilele sale conferințe asupra lui Racine. Acum, subtilul analist se va ocupa de Chateaubriand. Proza muzicală, emfatică și goală a scriitorului Atalei displace criticului parisian. Știu aceasta din sursă autorizată. Dar ce îl exasperează mai cu deosebire pe d-l Jules Lemaître, este răsunsetul nepomenit de mare pe care l-a avut și-l are numele lui Chateaubriand, cultul nemeritat și absurd de care se bucură încă operele lui, acolo unde n'au pătruns încă razele critice adevărate, acest disolvant al falșelor glorii, cari joacă în literatură rolul pe care-l au în societate unele prejudecăți șubrede și învechite.

Este ceva enervant, în adevăr, în ușurința cu care a fost tămăiat romanticul trufaș și inconsistent, în graba însuflețită cu care a fost ridicat la rangul de idol pentru cărțile lui pline de ipocrizie și de suspinuri. Nimeni nu merită poate cu mai multă dreptate titlul de usurpator de glorie, ca vicontele de Chateaubriand. Acest scriitor armonios, în sufletul căruia însă viața cu flăcările și cu lacrimile ei n'a avut nici cel mai slab răsunset, a văzut ingenunchind la picioarele lui o generație întreagă de oameni al căror zeu eră, ale căror omagii le primea cu un zâmbet de semeție, drapat în mantia fâlfăindă a romantismului său declamator. Din pricina cărților lui, cari se vindeau cu sutele de mii și pe filele cărora picurau lacrimile nobililor ducese și ale tinerilor vaporosi, din pricina unor opere ca Renè și Cel din urmă Abenseraj, romanele lui Stendhal se desfăceau în câte trei sau patru exemplare într'un răstimp de mai mulți ani, iar titanul Balzac eră considerat ca un autor grosolan, demn cel mult de-a fi cetit de voiajorii de comerț.

Dar ce este mai grav: cultul lui Chateaubriand dăinuște și azi în Franța, și nu numai la spiritele neglijabile, dar și la unii literați notorii. Lucrul se poate explica prin rutină, prin respectul față de tradiție. De aceea ar fi vreme ca un om de înaltă autoritate a d-lui Jules Lemaître, dela Academia franceză, să reducă la adevăratele lui proporțiuni pe acest spectru al unui romantism scânteietor dar găunos. Astăzi, nu trebuiesc respectați decât aceia cari au știut să prindă în creațiile lor, fiorul sfânt al vieții. D-l Jules Lemaître va spune desigur acest lucru, cu talentul său admirabil și profund. El îi va convinge, fără îndoială, pe auditorii săi, că autorul Geniului Creștinismului a fost, în vremea sa, cel mai vanitos și cel mai in suportabil dintre scriitori. Și aș mai dori ca eminentul

critic francez să pomenească și de pompa teatrală în care se odihnesc azi rămășițele lui Chateaubriand sub faimoasa stâncă dela San-Malo, și să mai reproducă, cu acest prilej, minunata frază a lui Veuillot, relativă la acest mormânt romantic, care merge până „a subordonă mormurul valurilor, pentru a-și face din el niște veșnice aplauze!” (A. C.).

§

Dela concertele simfonice. Orchestra ministerului instrucției și-a urmat regulat concertele simfonice și „ordinare” și „extraordinare”, anunțate cu concursul unor cântăreți și instrumentalisti renumiți. Cu protestări și nemulțumiri, aproape generale din partea cronicarilor muzicali bucureșteni, s'a ajuns la al 10-lea concert din stagiune și la executarea simfoniei a 6-a de Beethoven. S'a imputat d-lui Dinicu, dirigentul orchestrei, că nu dă destulă atenție interpretării operelor clasicii german. Însă adevărul pare a fi, că Domnia-Sa e un înțelegător mai mult al muzicii moderne și romantice și mai ales al celei descriptive, care se cântă așa cum trebuie în sala Ateneului, decât al muzicii clasice. Nu se poate face din acest lucru o acuzare; e imposibil aproape să se găsească un cârmuitor de orchestră ireproșabil din toate punctele de vedere. Și apoi publicul nostru pricepe mai puțin muzica clasică; e un adevăr acesta.

S'a cântat, înafară de Beethoven, din clasicii Bach, Haydn, din romanticii Mendelssohn, Schumann, Wagner, Brahms și din modernii: germanul Goldmark — pe care unii îl fac ungur! — francezii Boellmann, Rabaud și rușii Borodine, Tschaiikowsky, Rimsky-Korsakoff. Între artiștii celebri angajați: tenorul wagnerian Van Dyck, violoniștii Szigeti și d-ra Stefi Geyer și pianista Schnitzer. Eră vorba de lucrările simfonice a doi tineri români „parisieni”. Cuclin și Cremer. S'au pus în repetiție fragmente din „Soria” a celui dintâiu și o poemă „Empedocle” a celui de al doilea. Dar „Soria” eră neexecutabilă prin complexitatea ei, așa că autorul a trebuit s'o ducă iar la Paris ca să o simplifice; învers „Empedocle”: aveă prea multe lacune și producătorul poemei a reîntors-o cu dânsul în capitala Franței să o întregască. De altfel de amândoi se aude mult bine, mai ales de compozitorul Cuclin; însă păcat că acești talenți muziciști neglijează izvorul muzicii românești și fac — după cât se știe — numai artă franceză la Paris. Din operele lor, nu pare a transpiră nimic, nimic din sufletul nostru; e de înțeles să se facă împrumut dela civilizația artei franceze — și de preferat, decât dela cea germană, mai îndepărtată sufletește de noi —, dar e absurd ca talentele românești să lucreze pentru Franța. Totuș se nădăduște și se așteaptă bine.

§

(I. Borgovan.)

Centenarul nașterii lui Gheorghe Barițiu. În Maiu 1912 se împlinesc o sută de ani dela nașterea marelui îndrumător cultural Gheorghe Barițiu. Din acest prilej „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român” din Ungaria va aranjă în Sibiiu, niște festivități culturale impunătoare. Cu acea

ocazie se va desvâli și bustul lui Gheorghe Barițiu lucrat de sculptorul bucureștean Oscar Spaethe. Bustul se va așeză în parcul orașului Sibiiu în față sau alături de „Muzeul Asociațiunii”. Intemeietorul publicisticii românești din Ardeal va fi serbat de întreaga presă ardeleană prin articole și studii asupra vieții și activității ziaristului cu condeiu de aur. Se fac pregătiri și pentru o ședință festivă a sindicatului ziaristilor români din Ardeal și Ungaria, la care va fi invitată și societatea scriitorilor din România.

După pregătirile, cari se fac, festivitățile culturale prin cari se va serbă centenarul nașterii lui Barițiu vor fi un eveniment în vieța națională a poporului nostru de dincoace de Carpați.

§

Epigramele lui Cincinat. Cine n'a auzit de spiritul epigramatic al trubadurului Cincinat Pavelescu? La șezătorile scriitorilor din Sibiiu și Arad punctul de forță au fost aceste epigrame, pe cari Cincinat le spună cu măiestrie rară. În Tară epigramele lui trec din gură 'n gură ca și romanțele delicate pe cari i le inspiră dragostea sa complicată. La stăruința prietenilor s'a hotărît să-și adune poeziile într'un volum, pe cari îl cunosc și cetitorii noștri, iar acum pregătește mult așteptatul volum de epigrame. Sperăm că el nu va fi ultimul, căci spiritul lui Cincinat e în plină scântelire. Probabil că el va aveă și norocul să însenineze gospodăria poetului.

Prefată la volumul „Epigrame”.

Amicilor.

Vreau să se știe 'n tot văzduhul
C'acest volum de epigrame
O să-l dau gratis doar la ... dame
Și domni prea săraci ... cu duhul!

.....

Bibliografie.

Valentin Drăgan, *Căldarul* dela Cluj pe anul visect 1912. An. VII. Cluj, Tipografia Carmen. Prețul: 20 bani.

T. Dușescu-Dușu, *Din vatra unui sătean cu-minte*. Editura Librăriei H. Steinberg. București, 1911. Prețul: 2 lei.

Dr. Elie Dăianu, *Dr. Augustin Bunea și unirea noastră cu Roma*. Discurs panegiric rostit la parastasul celebrat în Cluj la 10 Decemvrie 1911. Cluj, 1911.

Inginerul Aurel Vlaicu, *Aeroplanul Vlaicu*. București, 1911.

Const. Stoika-Delaniliște, *Un profil feminin* (Carmen Syva). Pitești, 1912.

I. M. Dinăescu, *O scurtă privire asupra activității societății studenților în medicină Români din Iași dela 1897—1912*. Iași, 1912.

Mariu Theodorian Carada, *Revizuirea constituției*. București, 1911.

C. Radulescu Motru, *Studii filozofice*. Vol. VI, fasc. II. București, 1912. Prețul: 1 leu 50.